

МЕРТВІ НЕНАСИТНІ

У нас дуже легко знайомляться. У селян двері без замків, а часто-густо немає й самих дверей; ворота панських маєтків також відчинені всім і кожному. Коли надвечір завітає до вас якийсь гість, не побачите ви ні спохмурнілих, ані зляканих облич, не те, що у затишній Німеччині. Нікому із членів родини не спаде на думку потай від гостя прослизнути на кухню і там повечеряти. А у свята, коли звідусіль з'їжджаються родичі та друзі, ріжуть биків, телят, свиней, курей, гусок та качок, і вино ллється ріками, як у гомерівські часи.

Отож і я прийшов до родини Бардосоських, як приходить один шляхтич у гості до іншого, без дотримання якихось там умовностей, і невдовзі став навідуватися до них щовечора. Їхній маєток стояв на невеликому пагорбі, а одразу ж за ним здіймалися зелені верхи Прикарпаття. Родина Бардосоських була дуже милою, та найкращим у цій ситуації виявилось те, що обидві доньки господаря уже мали кавалерів, молодша навіть була з усіма формальностями заручена, тож з ними можна було невимушено розмовляти і навіть (цього у польок не уникнути) позалицятися, не боячись, що тебе відразу потрактують як претендента на руку і серце.

Пан Бардососький був справжнім сільським магнатом, скромним, побожним та гостинним, завжди у веселому гуморі, однак не без тихої гідності, що не потребує жодного зовнішнього способу для свого вияву. Його дружина, маленька, пишнотіла, усе ще гарненька брюнетка, опанувала ним так досконало, як королева Марія-Казимира великим Собеським. Та бували й такі ситуації, коли старий не любив жартувати. Тоді достатньо йому було крутнути свого довгого вуса або рішуче випахкати з люльки сизу хмаринку диму, що скоро перетворювалася на поважних розмірів хмару і огортала його, наче батька богів, Зевса, і уже ніхто не важився йому суперечити. Мені ніколи не доводилося бачити його без цієї довгої турецької люльки, зробленої із червоної глини, з бурштиновим мундштуком, яка ніби промовляє кожному чужинцеві: ти

вже більше не в Європі, мій друже, тут саме та країна ранішнього сонця, з якої походить уся твоя мудрість, з живлющих джерел якої черпали усі твої мислителі й поети. Бардососький воював 1837 року під проводом Хло-піцького, а у 1848 був поранений під Шецбург'ом. 1863 року він втратив свого єдиного сина, який загинув від удару списом. Про цього хлопця ніколи не заходила мова, але його портрет, прикрашений зів'ялим вінком та запорошеною скорботною стрічкою, висів над ліжком старого між двох перехрещених шабель.

Що стосувалося панночок, то старшу, Кордулю, можна було б назвати цікавою: висока, гарної постави, з розкішним темним волоссям, рівними зубами, сірими очима, в яких гостро світився розум, та обличчям, на якому навіть кирпатий носик та пухкі уста говорили про твердість характеру. Молодша ж, Анеля, була однією з тих неймовірно білошкірих, рожевоощоких красунечок, які вічно здаються втомленими, чії блакитні очі марять навіть наяву і чий глибокий вдих звучить, наче зітхання. Саме вона носила на руці обручальний перстень.

Познайомився я й з двома юнаками, які завоювали серця цих, таких не схожих між собою, сестер. Кавалером старшої був пан Гусецький, він займав посаду судового ад'юнкта у сусідньому містечку. Молодик без угаву демонстрував свою поважність та рвйність до наук, — що так властиво нашому молодшому поколінню, — був одягнений на французький манір і постійно обсмикував свої білосніжні манжети.

Наречений прекрасної Анелі був власником сусіднього маєтку й називався Манвед Вероський, вродливий юнак з міцними зубами, що зблискували з-під коротких чорних вусиків, коротким кучерявим темним волоссям, мрійними очима, завжди у широких штанях, заправлених у високі чоботи, та в сурдуті на шнурування, з ніг до голови у чорному. Він курих сигари, любляв переводити розмову на літературу й міг декламувати напам'ять сотні віршів з "Пана Тадеуша" або з "Конрада Валленрода" А. Міцкевича. Найбільше йому була до вподоби історія про Домейка і Довейка, він яскраво вмів передати сварку обох за ведмежу

шкіру, навіть старий пан не втримувався від посмішки, по-дитячому зворушливо ховаючи її у своїх сивих вусах.

Був ще й третій юнак, котрий завжди спізнювався, і ця погана звичка стала для нього фатумом, бо до панни Анелі він також спізнився і вдовольнявся тепер тим, що не зводив з неї очей. Досить їй було зробити якийсь рух, він зривався з місця і підносив усе підряд. Хоч і впроїв собі, ніби здатний вгадувати її бажання, не раз траплялося так, що він приносив ослінчик під ноги замість ножиць, або вів вигуляти песика, хоча її вологий погляд просив хустинки. Називався він Маврицій Конопка, орендував неподалік землі, обробляючи їх машинами, та й взагалі, усе робив, як пише книжка. На превеликий подив селян з'являвся у полі не інакше, як у фраку, білій камізельці, лайкових рукавичках, подертих панчохах та бальних мештах. А через те, що приходив, коли ціле товариство уже зібралося, й він докладав усіх зусиль, аби нечутно, ніби привид, увійти досередини, його, звичайно, помічали тільки тоді, як він опинявся посеред кімнати. Пан Конопка вважав непристойним повідомити про свою присутність голосним вітанням чи покашлюванням, тому його поява була завжди такою несподіваною, що всі аж здригалися, за винятком старого пана, котрий щонайбільше міг вийняти з рота люльку, а це вже багато про що говорило.

Маврицій мав незвичайно вродливе молочного кольору обличчя, яким віддають перевагу зрілі й досвідчені красуні, але яке зовсім не годиться на ідеал дівочих мрій. Через те й випала йому така важка доля вечір за вечором — а зимові вечори в Галичині довгі— грати в карти з паном Бардосось-ким та поважним ад'юнктом, тоді як ми, усі решта, розважали балачками дівчат.

Наречений Анелі з самого початку здобув мою симпатію своїм неперевершеним талантом оповідача. Повністю заповонивши увагу слухачів, він проте не переступав межі скромности, що так високо цінувало у полякові дамське товариство. Ми швидко здружилися, відвідували один одного і часто разом ходили на полювання. Коли втомлені й зголоднілі поверталися з впольованим зайцем до його маєтку,

одразу ж на столі з'являвся гарячий чай, а бравий Валентій приходив, щоб зняти наші заболочені чоботи. Тоді не допомагали жодні відмовки, я мусив одягати Манведові сап'янові пантофлі та один з його розкішних халатів, він сам набивав для мене довгу люльку, тож мені не залишалось нічого іншого, як провести ніч під його гостинним дахом.

Не раз він заходився з усілякими витівками, стягав з ліжок лляні простирадла, загортався в них і бродив по будинку, наче привид, зітхаючи та стогнучи, витягав з-під ковдри за ноги Валентія, котрий щир молитесь, і спаленим корком малював сонним покоївкам вуса.

Неподалік від маєтку Манведа, на широкому пологому плато, самотньо стояв напівзруйнований замок Тартаків, про який серед народу ходили моторошні легенди.

Якось одного меланхолійного зимового вечора, коли сніг білими примарними пальцями стиха бився у вікно, вітер виводив у каміні сумовиті мелодії, а десь далеко завивав вовк, Анеля завела мову про замок.

— Чи ви вже чули,— почала вона, — що в руїнах хтось живе?

— Кому там жити у спустошених розбитих мурах, окрім воронів та сов, — дуже резолютно відказав пан Гусецький, як і пасує освіченому, знайомому з науками молодому чоловікові.

— І все ж, якщо вірити селянам, там хтось таки мешкає,

— наполягала пані Бардососька.

— Це правда, нагорі бачили старого сивого чоловіка, ніби каштеляна, — продовжувала Анеля.— Він одягнений так, як одягалися сотні років тому. Наші селяни твердять, що йому тисяча літ, а у великій чудово збереженій залі замку стоїть дивовижної краси мармурова жінка з

мертвими білими очима. Деколи, уночі, вона оживає і гуляє похмурими коридорами у супроводі численних примар, і тоді чуються дивні голоси: дике виття, жалісний плач, солодкі манливі звуки...

— Вах,— буркнув ад'юнкт, — еолова арфа, хто ж того не знає...

— Хтозна, край цей населений духами, — мовив Манвед.

— У селянських хатах порядкує дід,¹ (1. Домовик) потайки допомагає доїти корів, замітає світлиці, миє посуд, чистять коней, а показується в образі крихітного чоловічка з довгою сивою бородою тільки тоді, коли має померти господар дому; на берегах ставків та річок у темних хащах гойдається на вітах дерев русалка, співає й сплітає зі свого волосся золоті сіті, якими вона ловить засліплених її чарами парубків, та ще золоту петлю, якою душить бідолашних; у зарослих зеленими чагарниками гірських урочищах живуть хоробрі й закохані мавки, високо на полонинах вони будують із золотих парканів чарівні загороди, кладуть над рвучкими потоками мости із перлів і танцюють на усіяних квітами лісових галявинах, викрадають уподобаних собі юнаків, зачаровують їх своїми пахучими завітчаними кучерями, ніжними тілами, але у їхніх вродливих личках та блискучих очах не живе душа. Як зграї вовків мандрують мавки й русалки, яких в народі ще називають богиньками, лісами та горами — жахливе поріддя. Вони викрадають людських дітей, а в колисках залишають своїх потворних перевертнів, залоскочують до смерти старих чоловіків, а молодих після шлюбної ночі безжалісно душать. Серед людей живуть також відьми-ворожки, яким підвладні таємні сили природи, вони можуть позбавити зірок світла, а людей — здоров'я. Коли їхнє тіло спить, душа птахою вилітає з нього, часом осідлує чорного коцура і мчить до Києва, де високо над святим містом відьми збираються на свій шабаш. Зорі, що падають на землю, летавиці, прибирають тут, у нас, людського образу і стають вампірами, а ще є люди, які мають погане око, і душі дітей ночами блукають довкруги, благаючи охрестити їх...

То чому ж би тут не водитися всякій нечисті й не існувати прекрасній жінці з холодного мармуру, чиє біле тіло опівночі наповнюється теплом життя?

— Ну і фантазер! — вигукнув пан Гусецький. — Хотілось би самому побачити, що там насправді діється з тим замком.

— Я можу повідати вам правду, любі панове, — промовив старий пан, коли панна Кордуля внесла чай, а маленькі рожеві ручки Алелі взяли на піаніно кілька акордів якоїсь сумної народної мелодії. Він почав розповідь, огорнувшись сизою хмарою диму.

— Правда полягає в тому, — повів він, — що у великій залі замку й справді стоїть чудова мармурова статуя жінки, небаченої краси жінки. Дехто каже, що предки родини Тар-таковських разом з хресним походом йшли до Палестини визволяти гріб Господній і привезли з Візантії скульптуру Венери, витвір рук якогось грецького митця.

Інші розповідають, що славна своєю красою а гріхо-водством дама з тієї родини звеліла одному італійському скульпторові увічнити себе, до того ж у костюмі, не підвладному моді, який ще до гріхопадіння носила у раю Єва. Це відбувалося десь у часи Бенвенуто Челліні, а прекрасною дамою була старостіна Марина Тартаковська.

— Ось так воно, — мовив раптом чийсь глибокий м'який голос, наче з підземелля.

Усі аж підскочили, Анеля пронизливо заверещала і закрила обличчя руками, панна Кордуля випустила горня, яке впавши на підлогу, вибухнуло, мов фаната, а зачеплений осколком песик люто загавкав.

— Прошу вибачення і падаю панству до ніг, — прожебонів Маврицій Конопка, який знову нечутно зайшов у своїх балійних мештах і тепер стояв посеред кімнати. — Портрет у людський зріст, — продовжував він

стиха далі, — висить в одній з похмурих кімнат замку, стелю якої прикрашає велика фреска — Діана у купелі. Старостіна одягнена у темний оксамит і має на голові польську шапочку з пучком чаплиного пір'я. Я бачив той портрет, старостіна, наче не зводила з мене очей. Мені здавалося, ніби шкіру мою натягнули на барабан.

— Може бути,— докинув слово ад'юнкт.— У Кракові зберігається чимало старих забутих актів, серед них і матеріали одного процесу з часу панування старостіни Марини — свідчення про сваволю цієї вродливої вдови, яка правила в Тартакові, наче абсолютна монархиня. Одного разу її було звинувачено у вбивстві слуги, як виявилось згодом, шляхетного походження, і тоді до неї вирушила королівська комісія. Проте одного вигляду цієї чарівної жінки вистарчило, щоб обеззброїти суддів. Комісія ні з чим повернулася назад. Зараз же замок без господаря.

— Ого! — вигукнув пан Бардососький, зачудовано вийнявши з рота бурштиновий мундштук люльки. — А що сталося з вдовою останнього власника, красунею Зоєю Тар-таковського?

— Останнім часом вона жила в Парижі, — відповів ад'юнкт. — Та недавно я чув, що вдова померла.

— Шкода, — промурмотів старий пан. — То була жінка того ж гатунку, що й старостіна Марина, тільки більше пасувала до нинішньої моди. Чудова жінка.

— Ну, ну, не надто віддавайся мріям, — пригрозила пані Бардососька.

Якийсь час ніхто не зронив слова, аж раптом Манвед зірвався зі свого місця й вигукнув:

— Я мушу туди піти!

— Куди?

— У примарний замок.

— Що це вам спало на думку? — спитала стара пані. — Там так моторошно, ви ж самі чули.

— Гадаю, якщо на це зважився пан Конопка, то й мені не забракне хоробрости, — наполягав Манвед, підкручуючи вуса.

— О! Він лише жартує, — прошепотіла Анеля.

— Я не жартую, моя панночко!

— Манведе, ви не підете до тієї мармурової жінки, — вигукнула Анеля вже з усієї сили, на яку була здатна.

— Піду, до того ж вночі. Хочу побачити, чи оживе холодна красуня.

— Манведе, — мовила Анеля м'яким, але дуже рішучим голосом. — Я забороняю вам туди йти.

— Пробачте, — пробурмотів упертюх, — але я змушений повестися негалантно і цього разу не послухатися.

Анеля довго не зводила з нього погляду, більше здивованого, аніж сердитого, потім відвернулася, її груди піднімалися, подих забило, а по щоках текли сльози.

Манвед взяв свою шапку, уклонився і вийшов. Невдовзі ми почули лускіт батога його кучера і дзеленчання дзвоників.

Анеля, хлипаючи, покинула кімнату.

Наступного ранку я відвідав Манведа з наміром налаштувати його на мирний лад, але він поведився ще впертіше, ніж напередодні увечері.

— Усі вони тиранки, наші жінки, — вигукнув він сердито. — Тільки одні топчуть нас ногами, а інші — тиранять сльозами. Якщо поступлюся хоч раз, я пропав. Тепер я неодмінно відвідаю загадковий замок, нехайно.

Він швидко одягнувся, звелів осідлати коня і попрощався зі мною на парадних сходах перед будинком.

— Отож ти справді ідеш туди?

— Сам бачиш.

— Цікаво, що з цього вийде?

— Мені також.

Ми кивнули один одному, й Манвед пришпорив коня, заскрипів сніг, блискучі крижинки порснули з-під кінських копит. Я дивився йому вслід, доки він зник у білому тумані.

Два вечори Манвед не з'являвся у товаристві, на третій прийшов. Прийняли його досить холодно. Анеля, здавалося, його не помічала, голосно сміялася — що зовсім не було їй властиве — і бавилася зі своїм песиком, а той страшенно з того тішився, то гарчав, то повискував, то гавкав, ставав на задні лапки й знову опускався на всі чотири і без угаву метляв хвостом.

Манвед сидів незвично мовчазний, його обличчя було серйозне, задумливе і дуже бліде, темні очі палахкотили, і похмура складка заклалася над ними, наче тінь або рубець від удару шаблею.

Нарешті заговорив старий пан.

— Ну? Що? Ви були там, нагорі, пане Вероський? Оце "пане" було навмисне підкреслено.

Манвед лише мовчки кивнув.

— Ну то розповідайте!— вигукнув ад'юнкт і нервово висмикнув білі манжети із рукавів свого чорного сурдута.

— А мені нецікаво, — кинула Анеля.

— Такі речі завжди цікаві, — з гідністю заперечила господиня дому.
— Налийте собі гарячого чаю і розповідайте.

Манвед взяв горнятко з чаєм, попустив вузол на своїй шовковій краватці, потер повіки очей і почав розповідь.

Якби я не сидів тут між вами, не чув потріскування дров у каміні та статечного запахування великої люльки вельможного пана, то повірив би, що два дні і дві ночі й знову день я проспав і бачив дивні й моторошні сни, я повірив би навіть, що усе ще сплю, бо тендітний прозорий туман, наче серпанок мавки, зітканий з блілого місячного саява, відділяє мене від вас, а вдалині стоїть постать і киває, і манить...

Був погідний зимовий ранок, сповнений блиску та гри золотих сонячних зайчиків на вкutanій снігом землі; на смереках та ялицях, котрі, наче руки з білої шуби, повипростовували з-під снігу своє гілля; на крижаних бурульках, що увішали солом'яні дахи селянських хатин; на скутому кригою ставку, котрий перетворився на сріблястий луг, та на чорному з металевим полиском пір'ї ворон, які штивно крокували дорогою, поважно киваючи головами, й раз у раз неохоче злітали, щоб знову опуститися на дорогу або на всіяні блискучими голочками снігу дерева. З усіх гірських яруг та ущелин поволі виклубочувалися попелясто

сірі тумани, наче дим погаслих свічок, заволокуючи сонце, і стрімко насувалися на мене.

У цьому вогкому рвучкому потоці туману мій кінь, здавалося, не йшов уперед, а плив. Час від часу на узбіччі маячила якась казкова з'ява, огорнута густим маревом або чіпіла у кушах на краю поля примарна постать з розкішною білою бородою, що колихалася туди й сюди.

Так одначе тривало недовго, небо перетворилося на прозорий алебастр, забарвлюючись в усе густіший колір, і врешті появився палаючий обідок, з якого переможно викотилося сонце. Сірі хвилі туману збилися у хмари і покотилися ген понад лісом. Рожевуватий відсвіт мерехтів довкола них. Дерев та куші враз усіялися світляними перлами, сніг заблищав, наче простелений сувій білого атласу. Поміж темними стовбурами дерев гори біліли так яскраво, як крейда, а чубки скель променіли, немов у вінку. Блідо-зеленкуватий колір неба щораз більше губився у синяві, аж доки наді мною нап'ялося шатро найчистішої блакиті, і лише невеличкі білі хмаринки, мов мандрівні лебеді, витали у височині.

І враз переді мною постала сіра полупана скеля з похмурим замком.

Я об'їхав його довкола і знайшов пологий схил, порослий здичавілим парком, але й тут не видно було жодного під'їзду ані стежки. Моєму коневі довелося самому з натугою прокладати собі шлях. Так врешті я добився до великих заіржавілих воріт, даремно розглядаючись за дзвоником чи дерев'яним калаталом. Обабіч воріт здіймалися високі сірі мури, порослі угорі за сотню літ хащами. Корені деяких дерев звисали уздовж мурів аж до землі, чудернацько переплітаючись унизу. Над брамою виднівся знищений негодою герб.

Я підвівся у стременах і щодуху крикнув "Егей!" Та не встигла ще й луна відбитися від довколишніх скель, як в одній половині брами зі стогоном відчинилася вузька хвіртка, і з неї вийшов старий чоловік.

Тримаючи шапку в одній руці, він привітав мене глибоким поклоном. Нічого подібного я ніколи раніше не бачив, хіба на старовинних картинах або в театрі, коли там давали виставу на історичну тему. Здавалося, наче це підвелася одна з отих сірих стертих кам'яних скульптур, що із молитовно складеними руками лежать на мармурових саркофагах наших предків. Уся постать старого була такою давньою та ветхою, що, здавалося, ось-ось розсиплеться у прах; зморщене обличчя з пожовклими щоками скидалося на прадавній пергамент, а численні дрібні зморшки можна було порівняти із стертими писемними знаками на тому пергаменті. На ньому був давній польський одяг десь з часів Яна Казимира, коли татарський крій уже повністю витіснив слов'янський. На ногах він мав високі наморщені сап'янові чоботи, які колись були, певно, зеленого кольору, поверх широких шароварів — довгий кунтуш із зав'язаними на спині рукавами, на міцному перев'язі через плече висіла крива шабля, кольори того одягу облізли й потьмяніли. На його лисій голові стирчав пучок волосся й розвівався на вітрі. Так було заведено у ті часи — голити голову налісо, залишаючи тільки "оселедець". Сиві вуса звисали аж на кунтуш. Він ще раз дуже вишукано вклонився.

— Ти, мабуть, здивований гостеві, старче? — спитав я, як міг, невимушено.

Чоловік похитав головою.

— Я чекав на Вас, — відказав він, і приязна усмішка ковзнула його скам'янілим обличчям.

— Одягни вже шапку, — гукнув я йому.

Старий кивнув і посадив шапку собі навскоси на ліве вухо. Він відчинив ворота, а потім зачинив їх за мною на засув. Великий ключ жалібно заспівав у заіржавілому замку.

— То що, покажеш мені свої скарби, старче? — почав я, зіскочивши додолу. Каштелян взяв коня за повід.

— Це буде мені за велику честь, — голос старого заскрипів, як іржаві двері.— І називайте мене Яковом, якщо ваша ласка, пане добродію.

Доки старий відводив мого коня до стайні, я мав час розглянутися. Переді мною височів палац із дахом свинцевого кольору, — голова дракона під ним, певно, випльовувала у дощову погоду потоки води, — з балконом, який тримали на своїх кам'яних плечах фігури оголених турків, та розкішними парадними сходами. У глибокій ніші муру виднілася висічена із каменю скульптура якогось монгольського хана з потворною головою і сплутаними ланцюгами руками. Посеред викладеного бруківкою та вкритого сніговим килимом подвір'я було вимуровано ложе фонтану, над яким розпростерла широкі віти величезна липа. Дві ворони на ній час від часу голосно каркали, наче вітали чужинця. Повсюди громадилося будівельне сміття, побита цегла та купи каміняччя.

Старий повернувся, кивнув мені і рушив до ґраток, які відгороджували парадні сходи. У його ході було щось примарне. Сонячні промені просвітили б його, певно, наскрізь. Щойно тепер я помітив великого крука, котрий нечутно і повагом ступав за нами услід.

Старець поволі повів мене угору сходами, відчинив майстерно різьблені двері, і я переступив поріг цього славного, повитого мороком таїни замку. Ми йшли широкими мармуровими сходами, піднімалися й спускалися крученими вин-дами, проходили то широкими й розкішними, наче алеї, коридорами, то глухими й незатишними ходами, схожими на підземні лабіринти шахти. Величезні дерев'яні, оббиті залізом двері відчинялися й знову зачинялися за нами, часом достатньо було тільки натиснути пальцем, і стіна розверзала-ся, пропускаючи нас. З кімнати в кімнату нас супроводжували тіні минулих століть. Тут, на стінах, висіли чорні лати, прикрашені білими ангельськими крилами, здобуті в бою турецькі знамена та бойові литаври, турецькі сагайдаки з отруєними стрілами; шпалери на стінах покоїв із сценами зі Старого Завіту були

пожовклі й поточені міллю, яка від найменшого доторку роєм здіймалася у повітря. Десь там, може, ще одним коридором далі, має сидіти вишукана Грація, красуня епохи рококо. Були там затишні, оббиті збляклим блакитним атласом або колись білим, пожовклим уже від часу, мусліном, стіни будуарів з великими камінами, на яких стояли животаті порцелянові китайчики, з туалетними столиками й дзеркалами у срібних рамах, та всілякими витребеньками того часу.

З маєстатичних залів з вишуканими барельєфами та гігантськими фресками ми потрапили до спалень з розкішними ложами, увішаними шатрами. У одному покої на мармуровому узвишші стояла ваза, яку могла створити тільки рука грека або італійця, з його своєрідним баченням краси. У наступному — усю ширину стіни займала велетенська різьблена шафа, заставлена чудовими витворами зі скла та кераміки, барвисто розмальованими, з виписаними на них крилатими висловами; такий посуд виготовляли у п'ятнадцятому та шістнадцятому столітті на догоду чудернацьким німецьким смакам. У стінах, обшитих коштовним, почорнілим від часу деревом, шарудів шашель. Вікна були здебільшого зачинені віконницями, тому фарби на старих полотнах, котрі повсюди прикрашали стіни, протягом століть так сильно потьмяніли, що мужні рицарі, розкішні старості та багато зодягнені дами стояли, здавалося, у глибокій тіні, і лише то тут, то там, наче з темряви ночі, прозирали прекрасні світлі обличчя. Усе було занедбане, запущене, вкрите сірим, мов попіл, пилом, обвішане павутинням; у повітрі пахло тлінню, і навіть старець здався мені на мить покритим пліснявою.

Нарешті ми ввійшли до досить просторого покою у формі чотирикутника, облицьованого чорним деревом, у якому не було жодних меблів. На центральній стіні висіла картина у золотій рамі, покрита зеленою завісою.

Старий дав мені знак спинитися. За всю нашу мандрівку палацом він не зронив ані слова, та й зараз спілкувався зі мною мовою жестів та поглядів. Він навшпиньки підійшов до полотна і смикнув за потаємний шнур.

У повітря знялася пилюка, і з сірої хмари, яка однак швидко вляглася, появилось зображення жінки, надзвичайно звабної. Вона була струнка й висока, зодягнена у темний оксамит, звернене до мене обличчя хтозна чи можна було б назвати вродливим, проте воно вабило своєю свавільністю та сумним усміхом; обрамлене темними кучерями з кокетливо посадженою на них польською шапочкою, це обличчя видавалося демонічним. Великі темні очі, здавалося, світилися фосфорним блиском, і не відпускали мене, навіть коли я ступив крок убік.

Що було у цьому погляді, я не знаю. Щось незбагненне, що забивало мені дух, змушувало серце стугоніти у грудях та тремтіти коліна.

— Портрет вдався гарно, — прошепотів старий.

Я глянув на нього з жахом, як дивляться на людину, схибнуту розумом. Він, здається, помітив це, стенив плечима і знову загорнув картину полотном. У цю мить я відчув пекучий біль у вказівному пальці. Виною була каблучка, яку подарувала Анелея на заручини, вона вперше, відколи її ношу, врізалася мені в тіло.

— 'То як, пане Якове, — сказав я. — Може, покажете мені ще й мрамурову жінку?

Він випростав з рукава свого кунтуша тонку суху руку, більше схожу на зів'ялий листок, і похитав нею.

— Я знаю, — мовив він своїм скрипучим голосом, — що пан саме тому й прийшов, але зараз ще не час. Хай пан добродій прийде завтра вночі. Завтра — повний місяць, отоді й оживають мертві.

— Чи ти при своєму розумі! — вирвалося мені мимоволі.

— Звичайно, пане, — відповів старий з усміхом, який наче сонячний промінчик заплутався у його сивих вусах. — Я знаю, що кажу. Картина справді вдалася, і у мертвому камені є схожість. Я знаю її. Кому ж іще її знати, як не мені? Я вигойдав її на своїх колінах, свята правда...

Мені аж мороз пішов поза шкіру від того глибокого переконання, з яким старий говорив про неможливі речі. Я швидко тицьнув йому в руку золотого, якого той поштиво прийняв, і поквапився надвір. Старець вивів мені коня, і я щодуху поскакав униз схилом з твердим наміром ніколи більше в житті не підходити й близько до цього таємничого замку та до його несповна розуму мешканця.

Але намір наміром... Уже наступного ранку я обзивав себе боягузом, ополудні сам собі виголосив прекрасну промову про шкоду забобонів, а з настанням ночі сів у сідло, аби нанести візит тій мармуровій статуї.

Було холодно, але безвітряно, ніде й не шелесне. Велике чисте кружало повного місяця уже висіло високо в небі, так що від сріблястого сяйва та блиску зірок не було нічого видно, окрім блілого серпанкового мерехтіння. Здавалося, надворі день, присмерковий, блідий, та все ж день, таким могутнім було срібне сяєво місяця, котрим він затопив близькі й далекі простори, і сніг, котрий все довкола огорнув білою габою, гостро віддзеркалював його.

На далекій відстані можна було впізнати будь-яку темну річ чи тінь, і лише вдалині, наче в діамантовому шлейфі, маячили гори.

Сніг та місяць стають у такі ясні спокійні ночі непере-вершеними художниками, будівничими та скульпторами, намагаються наввипередки підсунути нам на шляху якісь примарні з'я ви або спорудити казкові палаци.

Там, де стояли задимлені селянські хати з похилими солом'яними стріхами, постали чудові крижані хорони з яскраво освітленими вікнами.

З розлогого горба кивають похмурі колони з іскристими капітелями, здіймаються у височінь, схожі на руїни якогось грецького храму. А на бережку ставка, здається, стоїть загорнута з голови до ніг у білу паранджу татарка, і ніби в дзеркало милується собою, заглядаючи у зеленкувато підсвічену крижану поверхню води. Удалині видніються статуї богів із сліпучого мармуру, а на мерехтливому лузі сплелися у хороводі ельфи.

На цвинтарі навіть найбідніша могилка перетворилася у високий саркофаг, над яким виблискує білий хрест; позбавлені спокою мерці, волочачи за собою білі савани, сновигають поміж гробами.

Млинове колесо скувала крига, велетенські крижані стовпи підперли жолоб, застиг у непорушності срібний водоспад, а у ньому цвіли трави та водорості усіх можливих барв, наче квіти із коштовного каміння "Тисячі й однієї ночі".

Коли ж уже позаду залишилися й дахи, й дерева і навіть кущики, а попереду яскріла тільки тиха місячна повінь на білих хвилях снігів, здалося мені, наче я витаю на чарівному коні високо в повітрі, наді мною багатозір'я, а внизу — білі мерехтливі хмари. Однак так тривало недовго. Земля знову притягнула мене до себе. У сріблястому присмерку зблисли вогники села, з дверей кузні снопами виривалися іскри, а з комина здіймався до неба червоний вогняний стовп; важкий молот монотонно гупав у нічній тиші. На околиці села стояла вкрита сніговою хусткою криничка, водяний струмінь якої замерз, утворивши чудернацькі візерунки. За хатами починалися гори; смерековий ліс із засніженими верхівками скидався на козацьке військо на чорних конях у високих білих овечих шапках, з блискучими списами, а незібране жовте кукурудзиння на засніженому полі було схоже на посріблений місяцем очерет в ясному дзеркалі ставка. Неподалік на роздоріжжі стояв хрест, і Спаситель був прибитий до нього діамантовими цвяхами, а на голові замість колючого терня яскріла промениста корона.

Зненацька на безживних просторах, на вкритій снігами озимині, з'явилося жваве товариство зайців, які у весільному сяєві місяця бавилися та любилися поміж собою: одні розгрібали сніг, щоби знайти поживу, інші тішились й повискували, як малі діти, барабанячи передніми лапами, декотрі пристрибали ближче, вмостилися, щоби роздивитися мене, а потім, побачивши, що я іду геть, так само весело пострибали назад до гурту. У далечі хрипко й сердито гавкав старий лис.

Так я добрався до Тартаківського замку.

Перед брамою кінь схарапудився, а коли дивний старець, некликаний і непрошений, відхилив важкі стулки воріт, він присів на задні ноги і нізащо не хотів переступити залитого магічним сяєвом подвір'я. Урешті послухався шпорів, але весь тремтів і лячно похрапував. Коли старий повів мене догори кам'яними сходами, здійнявся крижаний вітер, стара липа сумно зашелестіла вітами, далеко внизу моторошно гуготів нестримний гірський потік, якого навіть зима з її льодяними кайданами не змогла упокорити, а над моєю головою линули чарівні, сумні й солодкі водночас звуки, що розривали серце.

— Що це? — запитав я.

— Еолова арфа, — відказав старий. — Скільки себе пам'ятаю, сотні років уже линуть її звуки з вежі.

Ми увійшли до затишної натопленої кімнати із зеленими завісами, у каміні палахкотіли свіжі смерекові дрова, від яких йшов приємний дурманний дух. Перед квітастою канапою стояв накритий стіл. Мені впали в око коштовна порцеляна та старовинне срібло з гербами родини Тартаків.

Чудернацький старий запросив мене до столу, поставив самовар і обслуговував мене з усією гідністю сивого гоф-майстра. Я скуштував

небагато, бо був дуже схвильований. Стрілка на прадавньому стінному годинникові, здавалося, завмерла.

Нарешті підійшла дванадцята.

— Пора, — мовив я.

— Так, пора, — погодився старий.

Він зняв з паска в'язку ключів, і ми знову, відчиняючи двері за дверима, подалися довгими коридорами і безконечними анфіладами кімнат, тільки цього разу увесь замок повнився примарливим життям, з чорних вічок дверей на мене глипали ворожі погляди, моторошні постаті у золотих рамах погрожували зійти з полотен, і навіть древні знамена та штори, здавалося, ворушилися та шепотілися.

Відчинивши чорні, оздоблені сріблом двері величезної зали, в якій я ще не був, старий сказав:

— Тут я мушу вас залишити самого, пане добродію, йдіть сміливо вперед. У кінці зали розходяться двоє сходів. Ті, що ліворуч приведуть вас до мармурової жінки.

Я переступив поріг і опинився у чудовій залі з високими вікнами, через які сялося світло повного місяця і осявало увесь зал. Я почув, як за мною трюкнули, зачинившись, двері, і лише сумовито-солодкі звуки еолової арфи витали у повітрі.

Мої кроки голосно відлунювали від мармурових плит підлоги, я повільно наближався до сходів, і так само повільно на горішньому поверсі виростали у срібному світлі місяця дві постаті.

По мою праву руку угорі стояв у білій одіжі Спаситель, витончена голова увінчана терновою короною, важкий хрест на плечах, а сповнений тихого болю погляд був спрямований на мене; він кивав мені рукою.

Ліворуч виднілася жінка, яка простягала у місячному сяйві руки, жінка незвичайної краси, тієї краси, яка має у собі щось диявольське, що сповнює нас ніжною мукою, змушує хлипати від страждання й плакати від насолоди. Її біла холодна рука, здавалося, простягнулася до мого теплого тріпотливого серця, її мертві білі очі мали оксамитовий полиск, а погляд пронизував душу, наче весняний легіт.

— Ти повинен взяти на свої плечі хрест людства, — здавалося, м'яко промовляв до мене Спаситель, вона ж підставила мертві солодкі й пухкі уста для поцілунку...

Якась нестримна сила тягнула мене до неї, угору сходами, у м'який присмерк, що огортав її. Упавши перед нею на коліна, я стягнув каблучку і одягнув на її білий палець. Вона прийняла її спокійно, холодно, як і личить мармуровій статуйі, прийняла, як богиня, як мрець, а я припав до її прекрасних ніг, вкриваючи їх поцілунками.

Потім я підвівся і простягнув руку за своєю обручкою. І тут сталося неймовірне, від чого завмерло моє серце і занімів розум: вона стулила долоню й не віддала мені персня.

Мене охопив жах, я відсахнувся і майже скотився сходами униз, та згодом взяв себе в руки і мовив голосно сам до себе: "Гра фантазії, чари місяця і нічого більше!"

Склепіння зали повторило луною мої слова, але, як мені здалося, насмішкувато, не моїм голосом. Я знову піднявся до красуні. Вона, як і перед тим, простягала мені у своїй божественній зверхності розтулену білу долоню, а на її пальці я бачив свою золоту каблучку. І знову я спробував забрати її, але красуня, як і першого разу, стулила долоню.

Коли ж я приклав силу, мармурова рука під моїми пальцями стиснулася в кулак. Жах пронизав мене до кісток.

Уже й не знаю, як я вибіг із зали та покинув замок. Притомність повернулася до мене щойно тоді, як крижаний вранішній вітер обпік мені щоки. Жінка-привид, здавалось, не переставала мене переслідувати. Я бачив її ніжно-рожеву у відсвіті ранкової зорі, вона пливла у хмарі понад ставком, а потім бачив, як її красиве біле тіло раз у раз з'являлося поміж темних смерек неподалік від мого обійстя. Відтоді вона не покидає мене ні уві сні, ні наяву, з розплющеними очима бачу Ті, як вона легко, наче місячний промінець, увіходить до кімнати і усміхається мені своїми білими мертвими очима.

Під час Манведової розповіді увійшов пан Конопка, хоч і тихо, проте зовсім не схожий на місячний промінець, і вступився поглядом у схвильовану Анелю. Раптом вона пронизливо закричала, і всі водночас помітили бідолашного молодика. Серед товариства не було жодного, хто б у ту муть не здригнувся.

— Та що це у вас за манери? — сердито запитала господиня дому. — Щоразу мусите усіх налякати!

— Не знаю, — відказав пан Конопка, тремтячи, як осикове листя. — Я й сам страшенно боюся.

— Ви боїтеся? — насміхалася Кордуля. — Чого б це?

— Від історії пана Вероського у мене на голові аж волосся дибки стало, — пролепетів Маврицій.

Старий пан видмухнув убік хмаринку сизого диму, міцніше натоптав пальцем тютюн у люльці і тоді мовив:

— Гарно розказана казка.

Анеля підвелася і вхопила Манведа за руку.

— Де ж каблучка, яку я вам подарувала? — спитала вона, і на її завжди ясне чоло набігла глибока тінь.

— У мене її немає.

— Невдалий жарт, — вигукнула Корделя.

— І справді, — додав її обожнювач.

— Які там жарти, — відповів Манвед. — Перстень у мармурового мерця.

Ніхто більше ані словом не згадав про ту історію, але настрої в усіх був уже зіпсутий, і Манвед поспішив геть. Я провів його до саней.

— Чи не пора уже тобі змінити свою поведінку? — мовив я.

— То й ти також вважаєш усе за вигадку? — відповів той ображено.
— Добре, але кажу тобі, не хочу аби моя душа запропастилася через якогось демона в іпостасі Венери. Не дозволю собі, наче божевільному, закохатися у цю холодну мертву красуню, без серця, без мови, без очей,
— і з тими словами він поїхав з подвір'я.

Повернувшись у будинок, я застав усіх присутніх неймовірно збудженими. Маврицій присягався, що не поїде додому сам, а ад'юнкт щось говорив менторським тоном про владу уяви над людиною; про почування пана Бардосось-кого промовисто свідчила його довга файка, яка тихенько скімлила, ніби мале дитя. Нікому шматок не йшов до горла, неторканими лежали карти. Раптом господиня звела брови і глянула у вікно.

— Хто це там стоїть, — запитала вона ледве чутно. Усі водночас побачили білу постать, осяяну блідим місяцем.

— Це вона, — прошепотів Маврицій. — Вона шукає його.

— Хто? — перепитала Анеля, голос її від ревности аж тремтів.

— Мармурова жінка, хто ж іше? — відповів Маврицій. Він махнув рукою постаті, наче хотів сказати, той, кого

ти шукаєш, пішов геть, далеко звідси. Але біла з'ява не рушила з місця.

— Мої пістолі, — видушив із себе пан Бардососький. — Я заладую замовлену кулю, і тоді побачимо... — він не докінчив речення, а схопив зі стіни свою рушницю і клацнув затвором.

— Поговорить із нею, — благально мовила Анеля.

— Мадам, — почав Маврицій жалюгідно переляканим голосом, — його тут немає, він поїхав додому. Якщо ви не марнуватимете часу, то зможете його наздогнати. Для вас це дрібниці.

Його зуби цокотіли.

— Бачите, — казав він далі, уп'явшись у мою руку, — ця страшна жінка дише вогнем. Хіба не дивно?

— А ще дивніше, — засміявся старий пан, — що примара тримає в роті люльку і палить.

Він поволі підійшов до вікна, відчинив його, й усі побачили у яскравому веселому світлі того привида. З подвір'я долинув регіт.

Сніговик з великою головою стояв, наче матрос, широко розставивши свої грубезні ноги.

Кучер та лакей, доклавши всіх своїх умінь, виліпили його зі снігу, а козачок запхав до його широкого рота свою припалену люльку. У кімнаті та надворі, де бешкетники поховалися під фірою, усі від полегші голосно сміялися. З'явився чай, знову пішли в рух карти, і ми чудово розважалися аж далеко за північ.

Наступного вечора Манвед прийшов до Бардосоських з твердим наміром помиритися з Анелею. Його мрійний стан, що уже межував з душевним потьмаренням, здавалося, минув без сліду, у кожному його русі була поважність, рішучість та розкаяння. Він недовго зволікав з виправданнями. Коли увійшла Анеля, бліда й з потупленим поглядом, юнак рвучко ступив їй назустріч і глибоко вклонився.

— Моя люба панночко, — почав він тоном, що хапав за серце. — Я образив Вас своїми загадковими балачками, на що 'Ви зовсім не заслужили. Я сповна усвідомлюю свою провину і прошу мені вибачити.

— Bravo! — вигукнув старий пан, голосно заплескавши у долоні, ніби акторові за добре зіграну на сцені роль.

Анеля хотіла щось відповісти, але тільки безгучно ворухнула блідими устами.

— Подай йому руку, — звеліла мати.

Бідолашна дівчина простягнула обидві руки, а Манвед схопив їх із пристрастю закоханого і вже хотів поцілувати наречену, але у ту ж мить зблід і завмер, наче мертвий. Його погляд із жахом втупився в порожнечу, урешті він відсахнувся і закричав:

— Чого ти хочеш? Нащо погрожуєш мені?

— Що з Вами? — злякано спитала Анеля.

— Вона стоїть там, — продовжував Манвед. — Між вами та мною, мертва кам'яна жінка, у неї на руці мій перстень, вона застерігає мене. Ось вона виходить з дверей і манить мене за собою.

Як завжди, "вчасно" на порозі з'явився у білому пальто Маврицій. Зляканий крик пролунав кімнатою, Анеля затулила обличчя руками, а Манвед упав у крісло.

— Я дуже переляканий, — почав Маврицій, тремтячи усім тілом.

— Чи не могли б ви якось інакше заходити у дім? — заgrimів голос старого пана.

— Ви хворий, — мовив ад'юнкт до Манведа. — У вас, можливо, навіть починається нервова гарячка. Спробуйте пропітніти. Лягайте в ліжку і випийте бузинового чаю.

— Я починаю його боятися, — пролепетіла Анеля. Манвед обвів усіх скляним поглядом, провів рукою по

чолі і покинув кімнату. Цілий тиждень він не показувався на людях. Пан Бардососький поїхав до нього, але не застав удома. Мені пощастило не більше, але того ж вечора Манвед сам прийшов до мене з візитом. Із спотвореним обличчям, ніби щойно покинув свій власний гріб, блідий і розхристаний увійшов до покою, подав руку і цілу годину просидів у кріслі, не промовивши ані слова та й не дослухаючись до моїх слів.

— Ходи, — скрикнув він раптом. — Я мушу вийти на повітря, проведи мене.

Я звелів осідлати двох коней, і ми поскакали легким галопом сільською дорогою через засніжені поля, повз закутані в сніг дерева до

його маєтку. Зненацька він стримав свого гнідого і вказав рукою поперед себе.

— Бачиш, — прошепотів він пересохлими вустами, як у гарячці. — Бачиш її?

— Я нікого не бачу.

— Он там, білу жінку, що скаче на чорному коні? Смеркалося, а на цю пору все видається похмурішим,

аніж навіть глибокою ніччю. Я напружив зір, але так нічого й не розгледів. Урешті Манвед заспокоївся. Ми прибули до його садиби, злізли з коней, а згодом зручно розташувалися у його крихітній кімнатці для куріння біля великого каміна, де палахкотів вогонь, червоні відсвіти якого правили водночас і за освітлення. Старий слуга наповнив самовар гарячим вугіллям. Нікому з нас не хотілося розмовляти. Під канапою застогнав рудий мисливський пес, мабуть, йому щось снилося; масивний годинник, різьблений корпус якого майже сягав стелі, монотонно й поважно відлічував час. Одинока міль вилетіла з протертої оббивки крісла, в якому я сидів, і безгучно кружляла над самоваром.

— Що це було? — раптом скинувся Манвед.

— Я нічого не чув.

— А тепер...

І справді почувся тихенький стук у віконну шибку, розмальовану крижаними— квітами, схожими на брюссельське мереживо.

— Невже і тепер нічого не бачиш? — спитав Манвед, дивно усміхаючись.

Він підвівся і підійшов до вікна. Я довго придивлявся і нарешті також побачив осяяну місячним світлом білу жінку, яка манила рукою мого друга. Потім вона кивнула головою і зникла.

— Що це має означати? — запитав я. — Може, я також збожеволів, або ж ми обоє страждаємо оманю зору.

Манвед здвигнув плечима.

— Я геть пропав, як бачиш, у пазурах сатани, — прошепотів він. — Це пригода, яка стається не щодня, тож я охоче тобі про неї розповім. Але ти повинен повірити мені, що я сповна розуму, і що це не казка. Мені зовсім не до казок. Бідна Анеля!

Ми налили собі чаю, він припалив мені люльку, спіймав міль, що тріпотіла над самоваром, і викинув у камін, де її одразу ж поглинув вогонь. А тоді почав розповідь.

Була гарна чарівна ніч з місяцем уповні, коли я втретє подався до Тартаківського замку. Я прагнув будь-якою ціною повернути свою обручку. Старий ветхий чоловік чекав мене цього разу на підступах до воріт, приязно кивнув, узяв мого коня і запросив на частунок. Я випив келих старого бургундського, яке вогнем розлилося по моїх жилах,— оце й усе. Голова була ясна, а серце навіть не тріпотіло. Не було страху, лише рішучість. Коли пробило північ старий відчинив двері до великої зали і одразу ж зачинив їх за мною. Я не зважав на те, швидко збіг сходами догори і схопив за руку мармурову красуню з наміром стягнути з її пальця свою обручку, та вона знову стулила долоню, тож даремні були мої зусилля.

Це була страхітлива боротьба з холодним кам'яним мерцем при блідому світлі місяця та у цілковитій тиші, що панувала навкруги. Зрештою руки мої опустились, я хапнув повітря, з її розкішних грудей також вихопилося зітхання, а її білі очі глянули на мене з неземним

бодем, від якого мене охопив сором, і я втратив розум. Не думаючи, що роблю, я обвив руками її холодне прекрасне тіло і припав гарячими вустами до її крижаних уст.

Це був нескінченний поцілунок, та не той, коли зливаються воєдино дві душі. Демонічна сила, здавалося, висмоктувала з мене кров і життя.

Мене охопив панічний страх, але я не міг був і відірватися від мертвих уст, ось уже вони потепліли від мого тепла, ось ніжний подих сколихнув білосніжні груди, і враз мармурові руки важкими кайданами оповили мою шию, солодкий тягар змусив мене опуститися на коліна, і в ту ж мить яскріючий усміх, наче місячний промінь, вирвався з її білих очей. Уся постать м'яко ворухнулася, так потягуються й зітхають дерева на весняному вітрі після довгого онімілого сну; ступні спробували зробити перший крок. Поволі, наче смертельно втомлена, вона зійшла з п'єдесталу. Зачарований красою, я знову обійняв жінку, котра напівпрокинула-ся, і поцілував її з усією пристрастю життя та молодости, яка пульсувала у моїх жилах. Усе ще неворухкни устами, наче уві сні, вона відповіла на мій поцілунок, знічев'я, немов богиня з Олімпу, простягнула свої розквітлі руки і поволі, схожа на сомнамбулу, попливла до дверей, яких я раніше й не помітив, манячи мене рукою.

Двері відчинилися, мов би самі собою, і ми увійшли до покою, стеля якого була оздоблена деревом, а стіни вкриті старовинними шпалерами. Тут стояли дивовижних форм меблі з вкритими позолотою ніжками та бильцями, а підлогу вкривав перський килим.

Неподалік каміна стояло ліжко, оббите криваво-червоним шовком, такі бувають у турецьких гаремах, а перед ним

— лев'яча шкіра. Сперте повітря пахло тліном та кадильними зелями, наче в гробниці. У жодному із світильників перед великим дзеркалом не горів вогонь, але надворі на темному небі, наче срібна ліхтарня, висів місяць і повністю осявав маленьку кімнатку. Красуня простягнулася на

ліжку і поманила мене пальцем. Я став перед нею на коліна, хухав на її ноги, цілував її, її руки, її шию, її плечі, аж доки вона соромливо не притягнула мене знову до себе й не припала до моїх уст. Не описати моїх почуттів, коли я відчув, як вона зігрівається на моїх грудях, струмінь життя час від часу, мов електричним струмом, пронизував її з голови до п'ят. Що робилося в мені, коли вона ледь підняла повіки й глянула на мене збоку, коли її уста ворухнулися, й вона заговорила голосом таким дивним, м'яким, а погляд її очей водночас пронизував моє серце холодом. Як не дивно, розмовляла вона по-французьки.

— Мені холодно, — мовила, — запали у каміні вогонь.

Я послухався, і невдовзі сухі дрова запалахкотіли яскравим полум'ям, відкидаючи витіюваті відблиски по кімнаті, на збляклі статуї, старовинні шпалери, на жовтизну меблів та зворушливо гарне тіло білої жінки, яка лежала серед червоних шовкових подушок, розсипавши розкішні кучері. Місяць переплів білі крижані троянди з кривавочервоними трояндами вогню й увінчав ними голову німого ідола. Вітер співав у димарі, сніг білими пальцями стукав у шибки, шашель шарудів угорі, в дерев'яній стелі, під підлогою шкря-ботілася миша. А ми цілувалися.

Моє палання, моя пристрасть зігріли й повністю звільнили її скуте біле божественне тіло, яке пекло вогнем, а може, лютим морозом. Вона важко дихала, її вуста здригалися у запаморочливому шепоті високої пристрасти й обпалювали мене крижаними поцілунками. Я то відчував муки пекла, то замерзав немов у снігу, здавалося, ніби мене охопили язики полум'я, то ніби сніговий саван огортав.

— Подай мені пити, — сказала вона раптом.

— Що звелиш?

— Вина, — була відповідь. Вона показала на шнурок з дзвінком біля дверей.

Я смикнув дзвоник. Його звук моторошно пронизав велику спорожнілу будівлю. У ту ж мить голос, який долинав, мовби з гробниці, спитав, чого бажає панство.

— Вина, старче! — крикнув я.

За якусь мить знову почувся стук у двері, я вийшов. За дверима стояв старий каштелян з пляшкою, ще вкритою пилом пивниці, срібна таця тремтіла у його руці, а два келихи на ній тихо подзенькували.

Я наповнив один з них рубіновим бургундським і простягнув їй. Жінка пригубила його й одним духом випила так жадібно, як спивала з уст мої поцілунки. Коли я відставив на її знак келих, вона обняла мене руками за шию і міцно присмокталася до вуст. Дивна втома найшла на мене, позбавляючи мене дихання, життя й самої душі. Я, здавалося, вмирав, і думка, що я лежу в обіймах кровожерної вампірки, пролетіла наді мною мов тінь, але було вже надто пізно, я заплутався в її кучерях, мої руки пестили її демонічне волосся, і я втратив свідомість.

Коли ж знову прийшов до тями, то з невимовним здивуванням побачив, що лежу в обіймах зовсім не вампірки, не статуї, не мертвого демона. Жива прекрасна жінка з розкішними формами, у жилах якої пульсувала гаряча кров, з цікавістю позирала на мене згори вниз своїми вогкими відьомськими очима. Блідий овал її обличчя світився лагідною ніжністю, прекрасне волосся, схоже на вогнисте золото й м'який шовк водночас, сяяло навколо голови, наче ореол, наче вогненний хвіст комети. Серпанок пахощів огортав її. Вона не мала жодних прикрас, навіть простого браслета, які часто прикрашають зап'ястя статуй богинь, зате її зуби виблискували між рубінових уст, як два ряди перлів, а очі, схожі на коштовні смарагди, зелено світилися.

— Чи гарна я? — запитала вона нарешті глухим хрипкуватим голосом.

Мені відняло мову. Очікувальний затуманений полиск її незвичайних очей забив мені подих. Її вимогливий погляд впився в моє серце кігтями пантери, я відчував, як з серця дзюркоче кров, мов у смертельно пораненої людини. Час від часу в її очах спалахував погрозливий вогник і знову згасав, а загадкова паволока застигла очі, як застигає землю серпанок місячного сяйва.

— Чи гарна я? — знову запитала вона.

— Я ще ніколи не бачив такої жінки, як ти, — спромігся я на відповідь.

— Подай мені дзеркало, — звеліла вона.

Я зняв зі стіни важке дзеркало і поставив перед нею, так що вона могла побачити в ньому усю свою звабну постать. Красуня із захопленням оглядала себе, усміхаючись, а потім почала пальцями, наче гребенем із слонової кости розчісувати і чепурити своє черлено-золоте волосся. Нарешті вона наситилася спогляданням власної краси і наказала мені віднести дзеркало на місце. Коли я знову побожно припав до її ніг, заглядаючи їй в обличчя, вона промуркотіла:

— Я бачу своє відображення у твоїх очах, — і її вуста лагідно торкнулися моїх повік.

— Ходи до мене, — звеліла. — Відновімо солодку гру кохання.

— Я боюся тебе і твоїх пурпурових уст, — відказав я з ваганням у голосі.

Вона засміялася. То був звабний, повний розкоші сміх.

— О! Від мене не втечеш! — вигукнула вона. І ось уже шалено облутала мене сітями свого волосся, а тоді скрутила одне пасмо петлею, накинула мені на шию і поволі стиснула.

— Ану ж я тебе зараз задушу і зацілюю до смерти, як русалка?

— То була би солодка смерть.

— Гадаєш? Але я подарую тобі життя, собі на радість, а тобі на муку.

Вона нахилилася до мене, усе ближче й ближче, і подих її обпікав мене пекельним вогнем. Я голубив устами її ніжні блакитні судинки, якими були помережана геть уся її алебастрова шкіра, а тоді сховав своє розпалене обличчя на її грудях, м'яких, наче пухкий оксамит і ніжних, наче лапатий сніг. Я дозволив її лагідному подихові підняти себе, немов на хвилі, а вона бавилася зі мною, як з лялькою. Вона прикривала мені очі долонею, лоскотала вуха, пестячи при цьому пальцями мої вуста, вкладаючи їх мені до рота, немов хотіла, щоб я їх скуштував; вони були солодкими, наче шербет. А вже наступної миті завивала собі на руку мої кучері, потім обома руками мотлошила моє волосся, ніжно, та водночас з якоюсь люттю, і з непогамовністю вакханки притягала до себе, до своїх спраглих уст, пересохлих, мов з гарячки.

Хвилька, що м'яко плюскотіла довкола мене, перетворилася на могутню хвилю, яка загрожувала поглинути мене, з якою я боровся, наче уцілілий після корабельної катастрофи плавець, а коли та жінка-чарівниця несподівано поцілувала мене у вуха, мені враз заспівало, задзвеніло, зашуміло у голові, як це буває з потопельниками. Обплутаний її вогненними косами, я наче плив у океані киплячої лави, котра врешті й поглинула мене, закрутивши у вирі нелюдської насолоди. З її відьомськими цілунками мені враз відкрилася уся містика пристрасті, жаги і сторопіння, насолоди й муки, зітхань, сміху й плачу, аж доки знову вир любові не кинув мене обличчям додолу.

— Ти вмер? — спитала вона за якусь хвилю.

Коли ж я не ворухнувся, легенько штурхнула мене своєю маленькою босою ніжкою в обличчя, а тоді простягнулася, переможно сміючись, на

моїй спині, як приборкувачка левів простягається на спині свого вихованця, котрого вона навчила бути покірним та слухняним.

Я не ворушився, не ворохну вся навіть тоді, як вона піднялася і пройшлася кімнатою. Коли ж урешті розплющив очі, побачив місяць, котрий тихо увійшов до кімнати, цілував її ноги, а потім, поволі підвівшись, обвив її своїми білими руками, вона ж кокетливо підставила йому вуста для поцілунку.

Лють і ревність охопили мене.

— Що робить тут цей блідий розпусник! — вигукнув я. — Ти моя!

— О ні, це ти мій! — засміялася вона і впала на подушки, її волосся зметнулося, немов полум'я, і я, знову охоплений безумством кохання, припав устами до її колін, до гойдливих грудей, і врешті схилив свою голову на її плече.

— Що це? — спитав я за мить. — Я не чую стуку твого серця.

— У мене немає серця, — відказала вона холодно й сердито і здригнулася усім тілом, наче від пориву вітру. — Зате у тебе, — продовжувала насмішкувато, — воно шалено б'ється в грудях і ти... як шаленець, любиш мене!

— Як шаленець, — повторив я механічно.

Довгий час ми спочивали, притулившись плечем до плеча, прислухаючись до вітру, до шерхоту білих сніжинок, до шкряботіння миші під підлогою, до шарудіння шашелю у дереві.

Повного місяця уже давно не було видно, тільки зорі зблискували інколи крізь білу паволоку сніжинок. Саме почав розвіюватися морок ночі під першими кроками світання, коли я вдруге, наче мертвий, впав на

підлогу. Красуня поволі підвела мене і зробила собі з мене ослінчик, її втомлений хрипкий голос звучав у покої тихим бренькотом арфи.

— Ти дав мені життя своїм життям, душу від своєї душі, кров від своєї крові, збудив солодкий подих у моїх грудях, а тепер втоли мою ніжність.

— Ти ж уб'єш мене, — зітхнув я. Вона похитала головою.

— Смерть холодна, — відказала. — А життя — то тепло. Кохання вбиває, але й пробуджує до нового життя.

Вона заплела волосся в косу і, дразнячись, почала хльоскати мене нею. Її ніжка, якою вона спершу опиралася на мою долоню, покоїлася тепер на моїй потилиці. Я лежав долілиць на підлозі, а вона ніжно волила ногою по моїй спині. Мене від тих доторків пронизувало, наче струмом. І знову її охопила непогамовна буйність, вона перевернула мене горілиць, притиснула коліном груди і зв'язала золотистою косою руки.

— Тепер ти належиш мені, і ніхто не порятує тебе від мого кохання, — прошепотіла вона, переривисто дихаючи, у її очах палав дикий вогонь, її уста впилися в мої розпеченими обценьками, поцілунок за поцілунком до повної знемоги, аж поки перший золотий промінь ранку не впав до наших ніг.

— Тепер я хочу відпочити, — сказала вона. — Іди і не з'являйся тут до вечора.

Я вийшов з покоїв. Свого коня знайшов на подвір'ї, ворота стояли розчинені навстіж, старого ніде не було видно. Я скочив у сідло і рвонув геть. Та знову повернувся, коли запала ніч. І так щоночі.

— Ох, ця жінка, мов зачарований сад. Хто потрапить у нього, знайде там свою згубу!

За кілька днів після цієї дивовижної розповіді Манвед зник. Ніхто не міг з певністю сказати, що з ним трапилось.

Пан Бардососький був переконаний, що диявол забрав його з собою до пекла, а Анеля призналася мені, що мармурова жінка з'являлася їй уві сні, але була зодягнена в кринолін й з пишним шиньйоном на голові. Облесливо усміхаючись, вона сказала їй чистою французькою мовою: "Він мертвий. Я висмоктала з нього усю душу, і тепер знову можу якийсь час розважатися на цій прекрасній землі".

Його слуга запевняв, що пан кашляв кров'ю і на пораду окружного лікаря подався до "Неталії".

Анеля виплакала усі очі й знайшла собі іншого нареченого. Одного дня, коли вона, немов Ніоба, страждала сама у своїй маленькій спальні з квітастими фіранками, несподівано увійшов пан Маврицій Конопка, і цього разу, як не дивно, вона анітрохи не злякалася. Панич пролепетів щось таке, що мало б виглядати як сватання і мало чим відрізнялося від ліричного вірша, а за чотири тижні вони уже стояли перед вівтарем.

Весілля вдалося на славу, я сам на ньому танцював.

За багато років у Парижі я несподівано побачив в Опері свого друга Манведа. Давали виставу "Роберт-чорт". Я покинув театр саме тоді, коли Бертрам та Аліса ще боролися за свої душі. Тим часом якийсь лакей у блакитній уніформі підкликав до під'їзду театру карету, запряжену двома гарячими огирями, які копитами викрешували іскри. Я зупинився і побачив, як повз мене пройшла статечна пара.

Це був Манвед, він вів під руку даму.

Мій колишній друг був зодягнений в усе чорне, блідий, мов* мрець, з глибокими тінями попід очима, які зловіщо палахкотіли, волосся закривало чоло. Дама мала маєстатичну поставу, я розгледів тільки її

благородний прекрасний профіль, а ще побачив, що вона дуже бліда, навколо її наче виточеної з мармуру шийки вилися черленозолоті кучері. Вона горнулася в дорогу шаль, та все одно, здавалося, мерзла.

Манведів погляд ковзнув по мені, наче по придорожньому стовпові або ж по глухій стіні. Він не впізнав мене.

Тут надійшов один знайомий паризький художник, котрий знав усе прекрасне жіноцтво.

— Хто вона?— запитав я тихо.

— Якась польська княгиня Тартаковська,— відповів той.

За кордоном усіх наших дам величають княгинями, особливо якщо вони багаті та красиві. Тож я тепер уже й не знаю, чи й справді Манвед тоді схибнувся розумом, чи він просто обвів усіх навколо пальця, а може, й було в тій історії зерно правди!

З німецької переклала Наталя Іваничук